

Orgelconcert Jeanne Demessieux

Een kunstnares die technisch tot de
allergrootsten behoort

Het zal de vraag zijn of het prachtige orgel van onze Grote Kerk ooit zo meesterlijk is bespeeld, als we het voorrecht hadden dit gisterenavond te kunnen beluisteren. Velen hebben deze bijzondere kunstavond laten passeren, maar zij, die er waren — ongeveer driehonderd toehoorders — hebben onvergetelijke indrukken mede naar huis genomen.

De Franse organiste Jeanne Demessieux behoort tot de zéér weinige die „Organist“ zijn in de volledige zin van het woord. Deze jonge en bijzonder begaafde kunstnares behoort in technische opzicht tot de allergrootsten Moeilijkheden, ook in het pedaalspel schijnen voor haar niet te bestaan. Bij zo'n meesterlijke beheersing van de materie, komt men eerst recht vrij om het kunstwerk volledig te realiseren. En Jeanne Demessieux heeft bovendien de gave van „de muzikaliteit“ in de hoogste graad. Het grote en boeiende programma werd geopend met de feestelijke klanken van Purcell's „Trumpet Tune“. De prachtige registratie-kunst van de organist kwam onmiddellijk tot uiting in twee kleinere werken van Frescobaldi. De magistrale vertolking van Bach's Prélude en fuga in D maakte een ontzag wekkende indruk en dwong tot bewondering voor het grote talent van Jeanne Demessieux. In werken van Daquin, Franck en Widor demon-

streerde zich het veel kleurig palet van fantastische registratiekunst. De virtuositeit vierde hoogtij in de Finale van de derde symphonie van Vierne. Dat de organiste als componiste zwakker is dan als reproducerend kunstnares, bewezen haar twee chorals „Attende Domine“ en „Tu es Petrus“ Zeer knap geconstrueerd, maar meer ook niet. Besloten werd met een improvisatie op een thema opgegeven door de organist van de kerk Simon Jansen. Ook in deze kunst bleek Jeanne Demessieux meesteres te zijn. Wanneer de organiste weer eens een Nederlandse tournee onderneemt, hopen we, dat ze Alkmaar niet zal vergeten, want een dergelijke artistieke ervaring behoort tot de hoge zeldzaamheden.

Ms.

26

J. Holl. Dagblad

Orgelbespeling door Jeanne Demessieux

Gemengde indrukken

Zelden is het publiek, dat geregeld de orgelbespelingen bezoekt, zo talrijk opgekomen als thans bij die door de Franse organiste Jeanne Demessieux in de oude Bavokerk. Het vorige jaar stond onze stadsorganist Georg Robert een openbare bespeling aan deze organiste af. Haar programma bestond toen grotendeels uit werken van Bach. Direct viel haar uiterst knappe, gave techniek, daarnevens haar bijna altoos transparant gehouden klankbeeld en eigen visie wat dynamiek en tempo betreft, op. Niet te verwonderen was dus die grote opkomst, temeer daar Jeanne Demessieux zou improviseren op een haar door de kerkorganist gegeven thema.

Haar spel bevestigde opnieuw genoemde voortreffelijke eigenschappen. Bach's Toccata, Adagio en Fuga deed monumentaal aan en in Händel's eerste concert kwam de hechte bouw en de climax hierin duidelijk uit.

Van César Franck werd het nog immer aantrekkelijke Choral gespeeld. Bijzonder de juiste keuze van tongwerken, het op dit oude orgel zoveel mogelijk benaderen van de door Franck vereiste klanktimbres en de goed voorbereide aanloop naar het imponerende slot dwongen diepe eerbied af.

Daarna deed Jeanne Demessieux zich kennen als componiste in een Triptyque Prélude, Adagio et Fugue. Van het begin tot het einde bleef het een hyper-

modern klankbeeld, wat geen bezwaar zou opleveren als het werk maar innerlijk sterk aansprak en voldoende tegenstellingen bevat.

Het deed ons althans zeer weinig in de veelal schrille, wrange klanken, waarin geen enkele opklaring was te constateren, werkten vermoeiend op het gehoor.

De onderdelen in vrije vormgeving gehouden Fuga verliep aldus en bezat geen kernachtig slot.

En nu de improvisatie! Deze verraste, want alles klonk muzikaal, drie contrasterende onderdelen vielen op en de slot-apotheose, alhoewel iets gerekt, deed begeesterend aan. Het klankbeeld was hier geenszins hyper-modern, doch hoog romantisch en deze stijl werd zo goed behouden, sprak voortdurend zo intens, dat men zich onwillekeurig afvroeg: toont de musicienne Jeanne Demessieux zich niet juist in deze stijl in haar ware gedaante?

Als het thema niet steeds geheel of letterlijk werd gevolgd, moet dit vermoedelijk worden toegeschreven aan de eigenaardige, deels lastige melodische vorming van het thema. Ondanks de vorming wist de organiste interessante harmonieën aan het thema toe te voegen.

Ondanks de tamelijk lange duur en kille temperatuur woonde men de gehele bespeling onder gespannen aandacht bij

ORGEL-CONCERT Jeanne Demessieux

ALKMAAR — Zo heeft dan ook onze stad het voorrecht gehad van een bezoek van deze geniale Parijsienne, die de volheid van het kunstenaarschap bezit. En plus minus driehonderd muzikminnaars hebben zich deze unieke gelegenheid niet laten ontgaan.

De „Truque Tune“ van Purcell was de grandiose aankondiging van het muziekfeest, want dit was het inderdaad, dat zou volgen, Jeanne Demessieux beschikt niet alleen over een fabelachtige techniek, ook in het pedaalspel. Maar is tevens ook musicienne van formaat, dit bewees haar doorlopende en rijk geschakeerde prachtige registratie.

Twee fijnzinnige werkjes van Frescobaldi werden gevolgd door een majestueuse interpretatie van Bach's Fuga in D. De muzikale lijnen van Bach's polyphone muziek waren hier voor de luisteraar een duidelijk te volgen stemmenweefsel. Men weet niet welk stuk men met voorkeur moet prijzen, Daguin's Noël, Pièce Héroïque van Franck of Haec Dies van Widor.

Met de finale uit de Dêrde Symphonie van Vierne werd weer het accent gelegd op de schitterende virtuositeit. Na twee Chorals van Jeanne Demessieux zelf werd besloten met een improvisatie op een thema hetwelk werd opgegeven door de organist van de kerk, Simon Jansen.

De Franse organisten zijn beroemd om hun improvisatiekunst en de organiste heeft de eer van haar land op dit gebied zéér hoog gehouden. Het prachtige orgel van de grote kerk zó te horen bespelen, en met zo'n artistieke smaak is een kunstgenot van de hoogste orde. Het behoeft wel geen betoog dat Jeanne Demessieux onvergetelijke herinneringen heeft nagelaten, en we hopen haar dan ook in de toekomst nog eens in Alkmaar te kunnen horen.

Men noemt het kerk-orgel de koningin van de instrumenten, en het komt maar zelden voor dat het ook vorstelijk wordt bespeeld. Welnu dit hebben we den mogen beleven, en dit orgelconcert behoort wel tot het allerschoonste wat in Alkmaar dit jaar op muziekgebied is, en nog zal worden geboden.

W. Schreurs

Jeanne Demessieux bespeelt het St Bavo-orgel

Op haar tournee door ons land bezocht de Franse organiste Jeanne Demessieux als laatste pleisterplaats Woensdagavond Haarlem voor het uitvoeren van haar, voor alle plaatsen gelijkblijvend, programma. Haar kennismaking met het oude orgel in de Grote Kerk was echter niet de eerste, want verleden jaar bespeelde zij het ook eenmaal, in het kader van de gewone gemeentelijke bespelingen, tijdens het bezoek van de Franse kolonie, waarvan zij deel uitmaakte.

Wij leerden haar opvattingen kennen uit de vertolkingen van de Toccata, Adagio en Fuga in C gr terts van J. S. Bach, het concert in G kl. terts van G. F. Händel, het 3e Choral van C. Franck en een eigen compositie: een Prelude, Adagio en Fuga (Triptique). Haar improvisatie-talent bewees zij met een motief-bewerking naar het gegeven van de heer George Robert, de organist van de Grote Kerk. Uit haar spel spreekt de voorliefde van de Franse orgelmeesters voor de tongwerken en vulstemmen. Deze voorkeur is bij Jeanne Demessieux zo groot, dat in de werken van Händel (het Larghetto uit het concert) en Franck (het alternatief in A gr terts uit het 3e Choral) 't lange gebruik van de zeer sterke cornet op het rugpositief en de hobo als resultaat een wat eenvormig klankkarakter opleverde. Bovendien ontbrak in Franck de organische eenheid der samenstellende delen. Maar we kunnen ons anderzijds voorstellen, dat het voor een buitenlands kunstenaar, die bijna dagelijks in een andere plaats moet concerteeren, onmogelijk is, zich volkomen vertrouwd te maken met de techniek en het karakter van de Hollandse instrumenten. Het merendeel onzer orgels stamt uit de tijd van de barok of 19e eeuw; in Frankrijk (zeer zeker in Parijs) bevatten de kerken veelal 20ste-eeuwse producten uit de fabrieken van de beroemde Cavaillé Coll.

Toch heeft dit concert voldoende de grote talenten van Jeanne Demessieux aangetoond. Haar spel is volkomen beheerst in handen en voeten. Zij gaf een stijlvolle voordracht van Bach's C-dur Toccata, waarbij vooral de frisse opvatting in de Fuga opviel. Bij Franck nam de organiste het tempo in verband met de acoustiek in de kerk iets te vlug. Haar eigen werk was knap constructie-werk, maar wij geloven aan de hand van de gehoorde improvisatie zeer bepaald, dat Jeanne Demessieux veel minder modern voelt, dan deze stukken ons wilden suggereren. Het motief (wij noteren het gemakshalve in de toonladder van C), dat de grondslag van haar improvisatie vormde, luidde als volgt: C, F, E, A, As, Des, C. Zij speelde het enige malen om de luisteraars de gelegenheid te geven, het goed in zich op te nemen. Hoewel van een belangrijke ontwikkeling van dit gegeven niet zo zeer sprake was, heeft deze improvisatie ons toch geboid door de kracht van een sterke harmonische overtuiging. Vooral in het brede slot was de rijkheid van haar fantasie zeer groot, en ontstond een fragment van zeer muzikaal gehalte en typisch-Frans van karakter.

W. V. V. V.

G. MICHELIS

Act Vrije Velle

Frappante Händel-vertolking door Jeanne Demessieux

Sinds verleden zomer, toen de Franse organiste Jeanne Demessieux zich voor het eerst in Haarlem liet horen (het was op een gewone Dinsdagavondbespeling) is haar faam in wijde kringen doorgedrongen. Zij vond toen een niet groot, maar hartelijk gestemd publiek, dat na afloop van het concert zijn geestdrift niet kon onderdrukken, maar luid en langdurig applaudiseerde. Een dergelijk reageren in een kerkgebouw heb ik in Italië wel eens meegemaakt, doch in onze koelere gewesten is het niet gebruikelijk en deed het vreemd aan. Doch als spontane reactie op het verbluffende spel van de jeugdige Française, was het verklaarbaar. Nu was er bij haar optreden in de Grote Kerk, waar zij het negende en laatste concert gaf van haar tournee door Holland, een vrij talrijk publiek. Of dit na afloop ook neiging had om te applaudisseren, kan ik niet gissen; in ieder geval gebeurde het niet, want in het programma was een dringend verzoek afgedrukt dergelijke bijvalsbetuiging achterwege te laten.

Jeanne Demessieux begon haar programma met Bach's Toccata, Adagio en Fuga, waarvan zij met scherpe articulatie en duidelijke frasering de klanklijnen zeer klaar hield en aldus de structuur van het werk duidelijk liet uitkomen. Mede als middel om dit te bereiken, nam zij een rustig tempo in de hoek-delen, wat echter enig nadeel opleverde ten aanzien van het motorische element en de muzikale stuwning van de compositie. De registratie vond ik niet onverdeeld gelukkig; over de kracht van het rug-positief in de kerk bleek de organiste niet voldoende controle te hebben.

Met het Eerste Concert in g van Händel joeg zij echter alle bedenkingen op de vlucht. Dat werd een zeldzaam mooie, in alle opzichten beheerste vertolking, die het uitbundige succes van haar vorig optreden in herinnering bracht en verklaarbaar maakte. Ook het derde Koraal van César Franck kwam grotendeels uitstekend tot zijn recht. Alleen bij de laatste aanloop naar de apotheose was de registratie niet bijzonder gunstig; de klankcomplexen stonden elkander in de weg, zodat de klaarheid zoek was. Jeanne Demessieux speelde vervolgens een Triptiek van eigen compositie: zwaarmoedige en tamelijk wrange muziek, die in een slotfuga niet tot klaarheid geraakt.

Ten slotte speelde zij een improvisatie op een gegeven thema. In een prelude verwijde zij nog een hele tijd in de sfeer van haar zo juist gespeelde compositie, zonder dat het thema bepaald gelukkig tot ontwikkeling kwam. Ook in een tweede „beweging“ kwam het moeilijk op gang. In een daarop volgend vurig tempo stak meer belofte, maar qua thematische bouw was het evenmin sterk. Toen kwam het thema als hymne en wel met stralend effect van registratie. De coda was bepaald heel mooi.

De sterkste indrukken van meesterlijk spel en muzikaal inzicht had Jeanne Demessieux deze avond gegeven met haar Händel-vertolking. Dat was werkelijk in alle opzichten frappant.

Holl. Dagblad JOS. DE KLERK

Haarlems Dagblad